

הרב איתן קופיאצקי

שימוש בקרם לחות בשבת

מלאכת "ממחק" היא הסרת שערות וגבשושיות שעל פני העור. אחת מתולדות מלאכת ממחק היא "ממרח", שהיא מריחת והחלקת חומר באופן שווה.

לפיכך פסק השולחן ערוך, אורח חיים שבת סימן שטז סעיף יא: "לא ישפשף ברגליו רוק ע"ג קרקע, משום משה גומות".
אך ממשיך השולחן ערוך ומעיר: "אבל מותר לדרסו לפי תומו שאינו מתכוין למרח ולהשוות גומות; ואף על גב דממילא ממרח הוא, כי לא מכוין שרי, משום מאיסותא".
על דברים אילו דן המגן אברהם, סימן שטז ס"ק כד: "וצ"ע דליתסר משום מירוח עצמו. וי"ל דממרח לא שייך אלא כשכונתו שיתמרח דבר ע"ג חבירו אבל הכא רוצה שיבלע בקרקע".
וכן כתב במשנה ברורה, סימן שטז ס"ק מט "לכו"ע שרי דלא שייך בזה אשוויי גומות ומשום מירוח גופא ליכא למיסר דלא שייך מירוח אלא כשממרח איזה דבר ע"ג חבירו וכונתו שיתמרח אבל כאן רוצה שיהיה נבלע".

משחות בשבת¹

בעקבות כך הביא בספר שמירת שבת כהלכת, פרק לג ס"ק נח, את דברי מו"ר הגרשז"א זצ"ל בנוגע לחולה שאין בו סכנה שרוצה למרוח משחה: "אם ממרח את המשחה עד שכולה נמסה ונבלעה בגוף האדם, לא מיקרי ממרח, ולא אסר אלא כשהמשחה נשארת והוא רוצה להחליקה ע"פ הגוף, עכ"ד".
בתוך ההגדרה של חולה שאין לו סכנה ניתן למצוא אנשים שיש להם ידים יבשות. על כן יש מקום לחשוב שמותר להשתמש בקרם ידים בשבת כל עוד האדם ממרח את הקרם לתוך העור.
אלא כפי שמציין מו"ר הרב אליעזר מלמד שליט"א בספרו פניני הלכה, הלכות שבת פרק יד אות ה:

1. ראה: הרב שלמה א' גליקסברג, שימוש במשחות בשבת, **אסיא** פט-צ, עמ' 62-83, (תשע"א), נספח מאת פרופ' דוד אנק, שם עמ' 83-84; הרב א' יעקובי, מריחת קרם הגנה על עור רגיש בשבת, **אסיא** צז-צח, עמ' 95-102. (תשע"ה). -- העורך.

"אסור למרוח את כל סוגי הקרמים והמשחות על העור, מפני שבעת שמורחים אותם מחליקים את הקרם על פני העור. ואין לטעון שהמטרה היא להבליע את הקרם בתוך הגוף, ולא למורחו על פני העור. מפני שגם כאשר רוצים שהקרם יבלע בעור, מעוניינים שחלק ממנו ישאר על פני העור כדי להחליקו, ולכן יש בזה איסור ממרח. אבל אם הקרם נוזלי, היינו שכאשר יניחו אותו על משטח יתפשט, אין בו איסור ממרח ומותר לסוך בו את הגוף".

אלא שמוסיף בהערה 3:

"כאשר רוצים שכל המשחה תבלע בגוף ולא ישאר ממנה דבר על העור, אין בה איסור ממרח (מ"א שטז, כד, מ"ב מט). לפיכך, חולה שמותר לתת לו טיפול רפואי והוא נצרך למשחה, מותר לשפשף אותה על העור עד שתבלע לגמרי (דעת תורה שכת, כו; רשז"א בשש"כ לג, הערה סד). אבל קרם שנועד להנאה או יופי, אין רוצים שיבלע לגמרי, אלא רוצים שישאר ממנו גם על פני העור כדי להחליקו ולייפותו, ולכן אסור מהתורה² למורחו".

קרם לחות – הסבר

אלא שיש לעיין כיצד קרם לחות עובד.

סוגים שונים של קרם לחות נמצאים בשימוש נרחב בטיפולי עור. הן טיפולים רפואיים הן טיפולים דרמטולוגיים והן טיפולים קוסמטיים. משחות לחות מבוססות על שלושה סוגי פעולה: OCCLUSIVES, HUMECTANTS, EMOLLIENTS.

OCCLUSIVES: נשארים מעל ומכסים את העור למנוע אובדן מים.

HUMECTANTS: נשארים מעל העור וכן נספגים לתוך העור כך שהם סופגים מים מהאוויר ומהשכבות הנמוכות של העור, דבר שהופך את העור העליון יותר לח.

EMOLLIENTS: נספגים בעור ועובדים כמילוי בין חלקי העור השבורים. מכאן אפשר להסיק כי רק קרם בעל רכיבים עם אפיונים EMOLLIENTS יהיה מותר בשימוש בשבת, מפני שרק קרם כזה באמת נספג לתוך העור. לכן נראה כי אף על פי שנראה לאדם שהוא מורח את המשחה לתוך העור, באמת רק רכיבים בעלי אפיון EMOLLIENTS נמרחים לתוך העור.

סיכום

חולה שאין בו סכנה יכול למרוח קרם לחות על העור כל עוד מדובר בקרם שרכיביו עם אפיונים של EMOLLIENTS, כך שהקרם נמרח לתוך העור ואינו נשאר מחוץ לו.

2. צ"ע משבת קמו, ב, שם מבואר שהשימוש במשחה (שמן עב) מותר לשמאל, ולרב אסור מדרבנן גזירה אתו שעווה, שהחלקה שלה אסורה מן התורה. -- העורך.

רשימה חלקית של מרכיבים שכיחים לקרם לחות לפי סוגים³:

שם רכיב	סוג רכיב
Petrolatum	I. Occlusive
Lanolin	
Mineral Oil	
Silicones	
Zinc Oxide	
Glycerin	II. Humectants
Sorbital	
Urea	
Alpha hydroxy acids	
Sugars	
Cholesterol	III. Emollients
Squalene	
Fatty Acids	

רשימת חלקית של מוצרים בשוק לפי סוגים:

שם רכיב פעיל	שם המוצר	סוג הרכיב
Vitamin A 1 500 IU/g; Vitamin D 213 IU/g	A & D Ointment (Schering-Plough)	I. Occlusives
3% Mineral oil 91.7%	Alpha Keri Bath Oil (Bristol-Myers Squibb)	
Mineral oil 95%; Oatmeal - colloidal 43.3%	Aveeno Oilated Bath Powder (S.C. Johnson)	
Dimethicone 20%	Barrier Cream (National Care Products)	
Dimethylpolysiloxane 20%	Barriers (Roberts)	
Dimethicone 1.5%	Complex 15 Hand Cream (Schering)	
Lanolin 0.8%; Mineral oil 15.9%	Keri Lotion (Bristol-Myers Squibb)	
Dimethicone 1%; Petrolatum 30%	Moisturel Cream (Westwood Squibb)	
Light mineral oil	Nutraderm Cream (Galderma)	
Petrolatum 67%	Prevex Cream (TCD)	
Dimethylpolysiloxane 20%	Scott Silicone Skin Cream (Scott Chemical)	
Zinc oxide 15%	Zinc Ointment 15% (Various manufacturers)	

3. מתוך: Lynde CW. Moisturizers: what they are and how they work. Skin Therapy Lett. 2001 Dec;6(13):3-5

II. Humectants	Epi-Lyt (Stiefel)		Lactic acid 5%; Glycerin 25%
	Hydraxx Forte (Axxess Pharma)		Pthyluronate; PVP-Eicosene Copolymer
	Lac-Hydrin (Westwood-Squibb)		Ammonium lactate 12%
	Lacticare (Stiefel)		Lactic acid 5%
	NeoStrata AHA Sensitive Cream (Canderm Pharma)		Glycolic acid 4%
	Reversa AHA Cream (Dermtek)		Glycolic acid 8%
	Ti-U-Lac Lotion (Draxis)		Urea 10%
	Ultra Mide 25 (Baker Cummins)		Urea 10%
	Uremol 10% Cream (TCD)		Urea 10%
	Wibi (Galderma)		Glycerin 23%
III. Emollients	Aquaderm Cream (Baker Cummins)		Hypoallergenic cream
	Aquatin Cream (Whitehall-Robins)		Hypoallergenic cream
	Cetaphil Moisturizing Lotion & Cream (Galderma)		Non-medicated emollient
	Dormer 211 Cream (Dormer)		Hyaluronic acid complex; Lecithin
	Glaxal Base (Roberts)		Non-medicated hypoallergenic; Base
	Schering Base (Schering)		Non-medicated emollient cream
שילוב סוגים	I, II, III	Lubriderm Advanced Moisture Therapy (Warner-Lambert Consumer Healthcare)	Glycerin; Mineral oil; Vitamin A; Vitamin E
	I, II	Penaderm Cream (Penaderm)	Lactic acid 7.5%; Petrolatum liquid 1%
	I, III	Spectro Gluvs 19 (SpectroPharm)	Perfluoropolymethyl-Methylizopropyl ether Cerebroside hyaluronate complex
	I, II, III	Vaseline Intensive Care Lotion	Aloe; Dimethicone; Eucalyptus; Glycerin; Lavender; Lacithin; Sunflower seed oil; Vitamin E acetate
		Aloe & Naturals (Lever Ponds)	